

Arkadiusz Malkowski

Kapitał ludzki w budowaniu konkurencyjnego regionu przygranicznego

Ekonomiczne Problemy Usług nr 114, 165-176

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ARKADIUSZ MALKOWSKI

Zachodniopomorski Uniwersytet Technologiczny w Szczecinie

KAPITAŁ LUDZKI W BUDOWANIU KONKURENCYJNEGO REGIONU PRZYGRANICZNEGO

Streszczenie:

W artykule przedstawiono wybrane wyniki badań prowadzonych przez autora na pograniczu polsko-niemieckim, opisano także zagadnienia związane z rolą kapitału, ludzkiego w budowaniu konkurencyjnego regionu przygranicznego. Otworzenie granic, przemiany społeczno-gospodarcze zachodzące w Europie stawiają wiele nowych wyzwań, z którymi zmierzyć się muszą społeczności lokalne obszarów przygranicznych. W wielu regionach, w tym przygranicznych, istotnym czynnikiem ich rozwoju jest kapitał ludzki. Rozwój konkurencyjności obszarów przygranicznych nie jest możliwy bez inwestycji w rozwój kapitału ludzkiego.

Słowa kluczowe: rozwój regionalny, strefa przygraniczna, konkurencyjność, kapitał ludzki

Wprowadzenie

Świat współczesny znajduje się na etapie przechodzenia od tradycyjnej gospodarki opartej na rolnictwie i przemyśle, do gospodarki postindustrialnej (opartej na wiedzy). Towarzyszy temu proces budowy społeczeństwa informacyjnego i obywatelskiego. Przemiany te mają silny wymiar przestrzenny,

wpływając na zmiany rozlokowania ośrodków aktywności ekonomicznej, a tym samym na szanse rozwojowe poszczególnych obszarów.

Procesy globalizacji stawiają przed obszarami przygranicznymi zupełnie nowe zadania. Coraz silniejsza konkurencja międzynarodowa i pogłębiająca się rywalizacja między regionami wymuszają nowe podejście do problemu rozwoju obszarów peryferyjnych. Tworzenie trwałych podstaw budowy konkurencyjności regionalnej jest kluczowym zadaniem stawianym przed regionalnymi władzami. Samorządy terytorialne podejmują wiele przedsięwzięć związanych z koordynacją działań podejmowanych przez podmioty lokalne i ogólnokrajowe, zmierzających do stworzenia konkurencyjnego produktu bądź usługi w skali międzynarodowej, regionalnej i lokalnej.

Jednym z najbardziej widocznych trendów dotyczących rozwoju regionów jest tendencja do koncentracji aktywności na obszarach zurbanizowanych, zwłaszcza metropolitalnych, co prowadzi do procesów migracyjnych i wyludniania obszarów peryferyjnych, słabo rozwiniętych – zatem dalszej ich marginalizacji. Takimi obszarami są regiony przygraniczne, które pozbawione dostępu do wysokowykwalifikowanej kadry i nowych technologii skazane są na marginalizację. Wśród czynników, które mogą przyczynić się do intensyfikacji rozwoju obszarów peryferyjnych, wskazuje się przede wszystkim na: innowacje, konkurencyjność, globalizację, kapitał ludzki i społeczny. Należy dlatego dołożyć szczególnych starań w rozwój kapitału ludzkiego na obszarach przygranicznych.

Kapitał ludzki jest nośnikiem wiedzy technologicznej będącej podstawą postępu naukowego i technologicznego. Kapitał ten tworzy nowe technologie, rozwija już istniejące rozwiązania techniczne i organizacyjne. Staje się podstawowym czynnikiem rozwoju obszarów peryferyjnych. Jest jednym z głównych czynników wpływających na decyzje lokalizacyjne inwestorów zagranicznych. Przepływ nowych technologii, czy też kapitałów, dokonywany jest dzięki decyzjom inwestycyjnym wielkich transnarodowych korporacji oraz małych i średnich przedsiębiorstw poszukujących nowych rynków.

Mobilność kapitału ludzkiego jest stymulatorem procesów globalizacyjnych i globalizacyjnych. Wyjątkowe kwalifikacje pracownicze decydują o atrakcyjności samego pracownika na globalnym rynku pracy, ale także poszczególnych układów terytorialnych, w tym obszarów przygranicznych. Ważna jest nie tylko tania, ale także dobrze wykwalifikowana siła robocza. Podstawą gospodarek najwyżej rozwiniętych państw są cechujące się dużą wiedzo-

chłonnością gałęzie gospodarki. Wskazuje to dobitnie na rolę kapitału ludzkiego we współczesnej gospodarce.

Celem artykułu jest wskazanie zmian w postrzeganiu obszarów przygranicznych w kontekście globalizacji i coraz silniejszej konkurencji międzyregionalnej. Artykuł stanowi teoretyczne rozważania na temat budowania konkurencyjnego regionu przygranicznego i roli kapitału ludzkiego w tworzeniu tej konkurencyjności. W artykule wykorzystano m.in. wyniki badań ankietowych przeprowadzonych w 2012 roku na wybranej grupie mieszkańców pogranicza polsko-niemieckiego¹.

1. Region przygraniczny jako region peryferyjny

Wyznaczanie granic określających zasięg terytorium, do którego człowiek lub grupa ludzi rościła sobie prawo jest silnie zakorzenione w historii cywilizacji. Linie na mapach odzwierciedlały aspiracje monarchów i całych narodów, od wieków pełniły funkcję izolacyjną lub obronną. Współcześnie człowiek nadal tworzy granice – w celu ochrony swojego terytorium, wartości czy też dobrobytu. Mury rozdzielające Izrael od Autonomii Palestyńskiej, czy granica amerykańsko-meksykańska są przykładem, że w wielu miejscach na świecie obszary graniczne są nadal problemowe i spełniają funkcję buforową. Postrzeganie ich jako obszarów spornych nie służyło i często nie służy nadal ich rozwojowi. Rozdzielająca funkcja granic w największym stopniu dotyczyła społeczności lokalnych. Granice utrudniały codzienne kontakty, a często je uniemożliwiały. Przez dziesiątki lat stanowiły barierę administracyjną, utrudniającą przepływ kapitału ludzkiego między sąsiadującymi regionami. Obserwując postępujący proces globalizacji, można zauważyć, że liberalizacja handlu międzynarodowego i swoboda przemieszczania kapitałów nie zawsze wpływa na swobodę przepływu ludności. Wysoko rozwinięte kraje i regiony, w pełni korzystające z liberalizacji handlu, boją się otwierać swój rynek dla migrantów z Afryki, Azji czy też Europy Wschodniej. Radykalizują się postawy społeczeństw wobec migrantów.

¹ W artykule przedstawiono wybrane wyniki badań prowadzonych przez autora na obszarze pogranicza polsko-niemieckiego. Badaniem objęto respondentów zamieszkałych w powiatach przygranicznych województwa zachodniopomorskiego, lubuskiego i dolnośląskiego.

Należy jednak zauważyć że kraje bogate chętnie przyjmują młodych wykształconych migrantów, którzy chcą wykorzystać swoje kompetencje za granicą. Jest to podstawowy motyw „wypychający” do emigracji. Problem ten dotyka obszarów przygranicznych, które w wielu państwach, w szybkim tempie się wyludniają. Ze względów politycznych i ekonomicznych utrwalany był peryferyjny charakter obszarów przygranicznych. Problem peryferyjności wynika z tego, że cechą każdego systemu ekonomicznego jest występowanie większych lub mniejszych nierówności regionalnych². Przykładem tego typu pogranicza o trudnej historii i wyraźnym peryferyjnym charakterze było niewątpliwie pogranicze polsko-niemieckie.

Zmiany geopolityczne w Europie, które nastąpiły po drugiej wojnie światowej, nie przyniosły istotnej zmiany w postrzeganiu zachodniej granicy Polski. Wręcz przeciwnie, przez wiele lat mieszkańcy zachodniego pogranicza Polski nie byli pewni swojego losu. Wypędzeni ze wschodnich obszarów II Rzeczypospolitej, które w ramach jałtańskich układów przypadły ZSRR, znaleźli schronienie na zachodnich rubieżach Polski. Proces powstawania państw niemieckich, a także późniejsze ich zjednoczenie, niejednokrotnie rozpatrywane było jako zagrożenie dla integralności obszaru zachodniej Polski. Przełomem w postrzeganiu granicy polsko-niemieckiej niewątpliwie stał się proces integracji europejskiej.

Dzięki ożywionej współpracy transgranicznej, wsparciu funduszy europejskich, a także nowemu podejściu do polityki regionalnej na szczeblu krajowym, możliwe stało się zintensyfikowanie rozwoju tego obszaru. Istotnymi elementami procesu przejścia od peryferii do regionu budującego swoją konkurencyjność były: kapitał społeczny, przedsiębiorczość, infrastruktura techniczna, potencjał edukacyjny i naukowy. Są one warunkiem rozwoju współpracy na rzecz osiągnięcia założonych celów rozwoju. Najistotniejsze jest dostrzeżenie, że warunkiem osiągnięcia sukcesu przez regiony przygraniczne jest ich rozwój oparty nie na klasycznej przewadze komparatywnej, a na przewadze konkurencyjnej.

² A. Olechnicka, *Regiony peryferyjne w gospodarce informacyjnej*, Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych UW, Wyd. Naukowe „Scholar”, Warszawa 2004, s. 54; A. Malkowski, *Regiony przygraniczne, jako terytoria peryferyjne na przykładzie wschodniego i zachodniego pogranicza*, w: *Problemy regionalizmu i globalizacji*, red. J. Rymarczyk, M. Domiter, W. Michalczyk, Wyd. UE we Wrocławiu, Wrocław 2011, s. 364–372.

2. Konkurencyjność obszarów peryferyjnych

Globalizacja jest ściśle związana z mobilnością czynników produkcji towarów i usług, prowadzi do zwiększania się globalnych współzależności, w tym o charakterze regionalnym. Wśród rozważań, poświęconych procesom globalizacji w wymiarze ekonomicznym, coraz bardziej popularny jest pogląd, że rola regionu jest niezwykle istotna, także w globalnych procesach gospodarczych. Nowy paradygmat polityki wobec regionów peryferyjnych wskazuje na potrzebę zwiększenia efektywności podejmowanych działań prorozwojowych, dzięki ścisłemu podejściu terytorialnemu³. Terytorializacja polega na rozpatrywaniu czynników prorozwojowych regionu w powiązaniu ich z określonym obszarem rozumianym funkcjonalnie. Stworzeniu sieci powiązań z lokalnymi instytucjami, które pozwalają lepiej konkurować z globalnym otoczeniem. Wskazuje to na wzrost znaczenia endogennych zasobów, jako podstawy budowy konkurencyjności globalnej. W przypadku obszarów przygranicznych, istotne są powiązania występujące między czynnikami rozwoju występującymi po obu stornach granicy. Współdziałanie i synergia oznaczają poprawę efektywności działania we wszystkich sferach (społecznej, gospodarczej, instytucjonalnej). Pozwala to na zastępowanie peryferyjnych struktur społeczno-gospodarczych o niskiej produktywności układami o wysokiej konkurencyjności. Stworzenie konkurencyjnego regionu oznacza m.in.:

- koordynację i integrację działań w ujęciu sektorowym i terytorialnym,
- większą rolę pełnioną przez politykę regionalną,
- zintegrowane podejście do problemu współpracy,
- wyższe wymagania jakościowe wobec kapitału ludzkiego.

Konkurencyjność regionu przygranicznego to zdolność do konkurowania w skali regionalnej i światowej. Budowana jest ona na wielu płaszczyznach. Według Komisji Europejskiej, konkurencyjność oparta jest na zdolności produkowania dóbr i usług, które zdobyły akceptację na rynku międzynarodowym, przy równoczesnym utrzymaniu wysokiego poziomu dochodów⁴. W myśl defi-

³ D. Maillat, L. Kebir, *The Learning Region and Territorial Production Systems*, w: *Theories of Endogenous Regional Growth. Lessons for Regional Policies*, red. B. Johansson, C. Karlsson, R. Stough, Springer Berlin 2001, s. 255–277.

⁴ *European Commission. Sixth Periodic Report on the Social and Economic Situation of Regions in the UE*, 1999.

nicji zaproponowanej przez OECD, konkurencyjność to stopień, w jakim jeden kraj (region), w warunkach swobodnego handlu i wolnego rynku, może wytwarzać dobra i usługi zdające egzamin na rynkach międzynarodowych, przy jednoczesnym zapewnieniu realnego wzrostu dochodów ludności w długim okresie⁵. Konkurencyjność jest indywidualną cechą danej jednostki transgranicznej, która określa jej zdolność do tworzenia warunków dla trwałego i zrównoważonego rozwoju społeczno-gospodarczego w warunkach konkurencji globalnej. Konkurencyjność ta budowana jest na podstawie przewagi komparatywnej. Przewaga ta wynika z określonych i często unikatowych zasobów regionu przygranicznego, w tym:

- surowców naturalnych,
- zasobów ludzkich,
- zasobów wiedzy,
- innowacyjności,
- poziomu rozwoju infrastruktury społecznej i technicznej.

Rozważania nad pozycją konkurencyjną regionów prowadzą do wniosku, że wewnętrzne zasoby oraz umiejętność ich wykorzystania sprzyjają budowaniu trwałej przewagi konkurencyjnej. Kluczowym zaś zasobem endogenicznym regionów przygranicznych, są zasoby kapitału ludzkiego.

Z punktu widzenia sytuacji, w której znajdują się obszary peryferyjne, istotne jest przede wszystkim umiejętne kształtowanie i zarządzanie zasobami kapitału ludzkiego. Według H. Króla, zarządzanie zasobami ludzkimi stanowi aktualną koncepcję realizacji funkcji personalnej każdej organizacji, której zadaniem jest dostosowanie cech (charakteru) zasobów ludzkich do celów organizacji, w określonych uwarunkowaniach zewnętrznych i wewnętrznych⁶. A. Pochtowski wskazuje, że zarządzanie zasobami ludzkimi jest określoną koncepcją zarządzania, w której zasoby ludzkie postrzega się jako składnik aktywów organizacji i źródło konkurencyjności⁷. Autor uważa, że spostrzeżenia wyżej wymienionych autorów, można odnieść także do zarządzania zasobami ludzkimi na szczeblu terytorialnym. Rozwój regionu powinien być utożsamiany z procesem, który cechuje świadome działanie w kierunku osiągnięcia założo-

⁵ *Industrial Structure Statistics 1994*, OECD, Paryż 1996, s. 17–19.

⁶ H. Król, A. Ludwiczynski, *Zarządzanie zasobami ludzkimi*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2006, s. 71.

⁷ A. Pochtowski, *Zarządzanie zasobami ludzkimi: strategie–procesy–metody*, PWE, Warszawa 2003, s. 36–37.

negu celu w określonych warunkach. Cel ten może być osiągnięty dzięki racjonalnemu zarządzaniu kluczowymi zasobami. Jednym z takich kluczowych dla budowy konkurencyjności regionu zasobów są ludzie. Należy pamiętać, że fundamentalną zasadą rozwoju powinno być przeświadczenie, iż podmiotem tego rozwoju nie jest władza lokalna, lecz społeczność zamieszkująca ten obszar. Działania zmierzające do stworzenia trwałych podstaw rozwoju realizowane być muszą przy udziale ludzi i dla ludzi zamieszkujących dany obszar.

3. Konkurencyjność pogranicza polsko-niemieckiego

Procesy globalizacji i związana z nimi nasiloną presją konkurencyjna stały się bodźcem dla dyskusji na temat konkurencyjności regionów. Kreowanie innowacji i realizacja innowacyjnych projektów są najczęściej wskazywanym elementem strategii budowy przewagi konkurencyjnej regionu. Cechą budowy konkurencyjności regionalnej jest dywersyfikacja funkcjonalna. Można tu wskazać trzy podstawowe płaszczyzny funkcjonalne ważne w kształtowaniu konkurencyjności: rozwój społeczny (w tym rozwój kapitału ludzkiego), rozwój gospodarczy i rozwój infrastruktury. Przy rozpatrywaniu celów rozwoju konkurencyjności obszarów przygranicznych należy uwzględnić uznawaną za kluczową dla wszelkich procesów rozwojowych zasadę zrównoważonego rozwoju. Koncepcja ta dawno przestała być odnoszona jedynie do środowiska naturalnego. Obecnie rozwój zrównoważony utożsamiany być musi ze wszystkimi aspektami życia społeczno-gospodarczego. Oznacza to, że do osiągnięcia zrównoważonego rozwoju, niezbędne jest, aby zarządzanie kapitałem ludzkim na poziomie regionu stanowiło nieodłączną część procesów rozwoju społeczno-gospodarczego. Innymi słowy, rozwój zrównoważony, a idąc dalej rozwój konkurencyjności regionalnej, możliwy jest jedynie wtedy, gdy kapitał ludzki stanie się zintegrowanym elementem strategii działań podejmowanych przez samorząd terytorialny.

Ważnym elementem wsparcia rozprzestrzeniania się procesów rozwojowych na pograniczu polsko-niemieckim jest budowanie sieci kooperacyjnych, stanowiących szkielet procesów dyfuzji wiedzy i innowacji⁸. Dla rozwoju tej

⁸ A Malkowski, A Malkowska, *Budowa konkurencyjności regionu w dobie globalizacji na przykładzie województwa zachodniopomorskiego*, Ekonomiczne Problemy Usług nr 103, Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego nr 753, Szczecin 2013.

współpracy kluczowym jest kapitał ludzki ten budowany w organizacjach i poza nimi⁹.

Pogranicze polsko-niemieckie po polskiej stronie tworzą trzy województwa: zachodniopomorskie, lubuskie i dolnośląskie. W 2010 roku wartość produktu krajowego brutto przypadająca na jednego mieszkańca w Polsce Zachodniej wynosiła poniżej 50% średniej dla 27 krajów Unii Europejskiej. W ujęciu krajowym PKB na jednego mieszkańca w województwach lubuskim i zachodniopomorskim była niższa niż średnia dla całej Polski i wynosiła odpowiednio 84,5% dla województwa lubuskiego i 87,0% – dla zachodniopomorskiego. Odmienna sytuacja dotyczyła województwa dolnośląskiego, w którym PKB na jednego mieszkańca stanowiło w 2010 roku 12,5% PKB dla Polski.

Analiza dochodów własnych gmin tworzących przygraniczne województwa wskazuje natomiast, że w 2012 roku znalazły się one w grupie najbogatszych gmin w Polsce. Dotyczy to zwłaszcza województw dolnośląskiego i zachodniopomorskiego, w których dochody gmin *per capita* były najwyższe w Polsce¹⁰.

Istotnym elementem budowania konkurencyjności obszarów przygranicznych jest liczba i wartość projektów innowacyjnych zrealizowanych na terenie województw przygranicznych w ramach projektów dofinansowywanych przez fundusze europejskie. Pod tym względem liderem jest województwo dolnośląskie, w którym w okresie 2004–2013 zrealizowano 314 projektów innowacyjnych. W województwie lubuskim w tym okresie zrealizowano 154 projekty innowacyjne, a w zachodniopomorskim 173 projekty. Także pod względem zaangażowanych środków europejskich, województwo dolnośląskie okazało się najlepsze. W sumie wartość wsparcia z UE projektów innowacyjnych realizowanych w tym województwie przekroczyła 2 mld zł. Dla porównania – w województwie zachodniopomorskim wartość wsparcia europejskiego wynosiła 493 mln zł, a w województwie lubuskim – 543 mln zł¹¹.

Ważnym elementem tworzenia konkurencyjnego regionu przygranicznego są inwestycje przedsiębiorstw. Pod tym względem należy zauważyć, że w porównaniu z rokiem 2009 wartość nakładów inwestycyjnych na jednego miesz-

⁹ R. Mazur, *Innowacje pracownicze jako element budowy gospodarki opartej na wiedzy*, w: *Wybrane aspekty przemian strukturalnych*, Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach, Katowice 2011, s. 276–284

¹⁰ Bank Danych Lokalnych www.stat.gov.pl/bdl (15.06.2014).

¹¹ www.mapadotacji.gov.pl (14.06.2014).

kańca w całym regionie w 2012 roku wzrosła o ponad 24%. W 2009 roku wysokość nakładów inwestycyjnych w przeliczeniu na jednego mieszkańca wynosiła 2476 zł a w roku 2012 już 3095 zł. Mimo trudnej sytuacji gospodarczej, przedsiębiorstwa ze strefy przygranicznej zwiększyły swoje inwestycje. Może to wskazywać na rosnącą konkurencyjność przedsiębiorstw z pogranicza polsko-niemieckiego, które widzą możliwości rozwojowe na trudnym i zglobalizowanym rynku.

Istotną rolę w kształtowaniu konkurencyjności pogranicza polsko-niemieckiego pełnią setki małych i średnich przedsiębiorstw funkcjonujących w strefie przygranicznej. Jest to możliwe dzięki swobodzie osiedlania się i podejmowania działalności gospodarczej przez Polaków w Niemczech. Według danych Federalnego Urzędu Statystycznego, w 2011 roku Polacy zarejestrowali 38 374 podmiotów gospodarczych, z czego 94% zarejestrowanych było w Berlinie i landach wschodnich – Meklemburgii czy Brandenburgii¹². Tylko w jednym przygranicznym powiecie – Becker-Randow – zarejestrowano ponad 200 firm z kapitałem polskim, czyli prawie połowa wszystkich działających tam przedsiębiorstw. W przygranicznym Frankfurcie nad Odrą w 2011 roku zameldowanych było 1285 Polaków, którzy zarejestrowali 466 firm. Wpłynęła na to niewątpliwie wysoka mobilność kapitału ludzkiego w obszarze pogranicza polsko-niemieckiego.

Przedstawione dane statystyczne skłoniły autora do przeprowadzenia badań ankietowych na losowo wybranej grupie respondentów. W badaniu wykorzystano metodę wywiadu standaryzowanego opartego na kwestionariuszu ankiety.

Oceniając poziom rozwoju społeczno-gospodarczego regionu przygranicznego jedynie 12% respondentów uznało go za wysoki. Zdecydowana większość wskazywała, że jest on przeciętny albo niski (74%). Jednocześnie odpowiadając na pytanie „Czy jest Pan/Pani zadowolona z poziomu jakości życia w swojej gminie?” Zdecydowana większość, bo 68% respondentów odpowiedziała „tak” lub „raczej tak”. Interesujące są wyniki odpowiedzi na pytanie dotyczące oceny zmian społeczno-gospodarczych zachodzących na obszarach pogranicza polsko-niemieckiego. Aż 78% ankietowanych stwierdziło, że zmiany te idą w dobrym kierunku, a tylko 14%, że w złym. Pozostali ankietowani nie mieli zadania na ten temat. Może to dowodzić, że w odczuciu społecznym okres intensywnych

¹² www.destatis.de (11.06.2014).

przeobrażeń na obszarach przygranicznych uznać należy za zjawisko pozytywne.

Ankietowani wypowiedzieli się także w kwestii otwartości granic wskazując jednoznacznie, że swoboda w przemieszczaniu się i podejmowaniu pracy za granicą jest pozytywnym efektem integracji Polski z UE. Tego zdania było 92% ankietowanych, a tylko 2% uważało, że przynosi to więcej kosztów niż korzyści. Na pytanie, jakie są główne korzyści dla mieszkańców pogranicza wynikające z procesu integracji, ankietowani wskazywali: możliwość podejmowania pracy za granicą (76% odpowiedzi), możliwość dokonywania zakupów za granicą (54% odpowiedzi), możliwość kształcenia się za granicą (32% odpowiedzi), możliwość zamieszkania za granicą (24% odpowiedzi)¹³.

Jednym z głównych problemów rozwoju strefy pogranicza polsko-niemieckiego, według ankietowanych, był brak atrakcyjnej pracy w Polsce. Tego zdania było aż 71% ankietowanych. Jednocześnie na pytanie czy gotowi są wyjechać za granicę w poszukiwaniu lepszej pracy, 45% ankietowanych wskazało, iż rozważa taką możliwość, a 32% kategorycznie odrzuciła taki pomysł.

Ankietowani odnieśli się także do potencjalnych źródeł podnoszenia konkurencyjności strefy przygranicznej. Uznali, że najistotniejsze dla rozwoju tego obszaru są bezpośrednie inwestycje zagraniczne (56% wskazań), inwestycje infrastrukturalne (19% wskazań), rozwój kompetencji mieszkańców (5% wskazań), polityka władz lokalnych (10% wskazań), a kolejne 10% nie miało na ten temat zdania. Wysoka ocena inwestycji zagranicznych związana jest niewątpliwie z tym, że cały obszar pogranicza polsko-niemieckiego jest miejscem lokowania licznych przedsięwzięć gospodarczych przez zagranicznych inwestorów. Dzięki tej aktywności setki mieszkańców znajduje zatrudnienie. Jak wskazują doświadczenia, BIZ są źródłem nowych technologii a także rozwiązań organizacyjnych. Często praca w tych przedsiębiorstwach jest szansą na zdobycie nowych umiejętności i podniesienia swoich kwalifikacji zawodowych.

Podsumowanie

Przedstawione rozważania nie wyczerpują trudnego problemu budowania konkurencyjności regionów peryferyjnych w zglobalizowanym świecie i roli kapitału ludzkiego w tym procesie. Regiony przygraniczne chcą budować swo-

¹³ Ankietowani mogli wybrać więcej niż jedną z 4 odpowiedzi.

ją przyszłość muszą rozwijać swoją konkurencyjność. Rozwój obszarów przygranicznych oparty być musi na endogennych czynnikach rozwojowych. Jednym z podstawowych zasobów obszarów przygranicznych niewątpliwie jest kapitał ludzki. Mieszkańcy pogranicza korzystają z możliwości przekraczania granicy i podejmowania pracy po jej drugiej stronie. Często decydują się na zamieszkanie na terenie Niemiec i podjęcie w tym kraju własnej działalności gospodarczej. Z punktu widzenia polskich regionów bardzo istotne jest wspieranie innowacyjności gospodarki także przez rozwój kapitału ludzkiego. Jest to możliwe dzięki wsparciu z funduszy europejskich. Efekty tych działań są już widoczne na pograniczu. Liczne parki technologiczne, inwestycje bezpośrednie czy też prężnie rozwijający się sektor małych przedsiębiorstw są przejawem zmiany postrzegania tych obszarów jako peryferyjne.

Literatura

- Bank Danych Lokalnych www.stat.gov.pl/bdl.
- European Commission, *Sixth Periodic Report on the Social and Economic Situation of Regions in the UE*, 1999.
- Król H., Ludwicyński A., *Zarządzanie zasobami ludzkimi*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2006.
- Maillat D., Kebir L., *The Learning Region and Territorial Production Systems*, w: *Theories of Endogenous Regional Growth. Lessons for Regional Policies*, red. B. Johansson, C. Karlsson, R. Stough, Springer Berlin 2001.
- Malkowski A., *Regiony przygraniczne jako terytoria peryferyjne na przykładzie wschodniego i zachodniego pogranicza*, w: *Problemy regionalizacji i globalizacji*, red. J. Rymarczyk, M. Domiter, W. Michalczyk, Wyd. UE, Wrocław 2011.
- Malkowski A., Malkowska A., *Budowa konkurencyjności regionu w dobie globalizacji na przykładzie województwa zachodniopomorskiego*, *Ekonomiczne Problemy Usług* nr 103, *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Szczecińskiego* nr 753, Szczecin 2013.
- Mazur R., *Innowacje pracownicze jako element budowy gospodarki opartej na wiedzy*, w: *Wybrane aspekty przemian strukturalnych*, *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach*, Katowice 2011.
- OECD, *Industrial Structure Statistics 1994*, Paris 1996.
- Olechnicka, A. *Regiony peryferyjne w gospodarce informacyjnej*, Centrum Europejskich Studiów Regionalnych i Lokalnych UW, Wyd. Naukowe Scholar, Warszawa 2004.

Pocztowski A., *Zarządzanie zasobami ludzkimi: strategie-procesy-metody*, PWE, Warszawa 2003.

www.destatis.de.

www.mapadotacji.gov.pl.

HUMAN CAPITAL IN BUILDING COMPETITIVE BORDER REGION

Summary

Considerations presented in this paper are a contribution to the discussion on the conception of creating a competitive border region Polish-German border, as a competitive cross-border region, is a spatial unit based on the potential of three regions that form it. Important elements of the transition from peripheries to a region creating its competitiveness were: social capital, enterprise, technical infrastructure, educational and scientific potential. The human capital is one of basic supplies of border areas doubtless. The occupants of borderland find in new economic reality quite well. Crossing border use with possibility and undertaking work.

The border region competitive product is a combination of material and human resources, structural and infrastructural factors, responding to the needs of the internal and external consumer.

Keywords: regional development, border areas, human capital, competitiveness

Translated by Arkadiusz Malkowski